

Doslej neznana knjiga slovenska.

Priobčuje V. Oblak.

knjižnici graškega Marijinega samostana (Mariahilfer-Kloster) je shranjena majhna dozdaj neznana slovenska knjižica, katere niti Kopitar v svoji slovnici, niti Šafařík, niti naš vestni Marn ne omenja. Naslov ji je: Catechismus, Tu je bukvize. Tega sprafshovanja is pet shtukou Kerfhanskega Navuka zhastitega patra Petra Canisiusa is tovarshstva Jesufoviga. H' perpomaganju vfeh Gospudou Farmastru, Duhouneh ofkerbnikou, vuzhenikou: tudi otruk, inu stareishou, bratou, inu sefter Bratoushine Kerfhanskega Navuka. Skus Per pufhanje teh Visheh. V' Celouzu. Per Deidizhah Joannesa Friderica Kleinmayr 1762,« 12°, 192. To je tedaj prva izdaja istega »Catechismusa«, katerega tretjo ali peto Šafařík I. 117 omenja »Catechismus, tu je bukvize tiga isprafshovania is pet shtukou kerfhanskega navuka . . . . . Petra Canisiufa . . . . . etizh (petizh oder tretizh; die ersten Buchstaben abgerissen) v' druk dane inu pobulshane i. t. d. V Lublani, Eger 1770, 12°. 198 S.« Tudi četrta izdaja, katero Marn (»Jezičnik« XVII, 76) omenja, je 1776. l. v Ljubljani izšla.

Naša knjižica ni toliko radi svoje vsebine zanimiva — v tem oziru se ne razlikuje veliko od sličnih istodobnih knjig svoje vrste — nego radi tega, ker je v koroškem narečju pisana, v katerem iz začetka druge polovice XVIII. stoletja imamo le prav pičlo število knjig. Vsebina knjižice je naslednja: Na str. 3—7 je kratek navod k branju »Visha brat se vuzhiti«. Za tem dve strani obsezata »predgovor od Bratoushine Kerfhanskega Navuka, inu pridnosti letih bukviz.« Na str. 9—128 je sam katekizem, kateremu je šestnajst cerkvenih pesmij pridanih (str. 129—167). Na konci (str. 167—192) je nekaj litanij in molitev.

Da se vsaj nekoliko razvidi, kakšen je jezik, podajamo najvažnejše posebnosti v glavnem osnutku. Stsl. poluglasnika ʁ in ʁ nadomeščuje navadno e: den 11, 12, menje 18, 44, pomenfha 56. Za stsl. ʁ stoji, kadar je ta samoglasnik zategnen in naglašen, skoraj izključno ie: nevedni 8, 27, refvietlen 11, griehou 12, 15, odriefhnik 12, viernih 12, diele 22, 26, zhries 14 i. t. d. (Zanimivo je, da se ta predlog v tej knjigi piše *čez*. Vsi slovenski pisatelji XVI. in XVII. stl. poznajo in rabijo ta predlog v obliki *čes*; tako tudi Krelj v svoji postili). Samó redko stoji v tem slučaju e: verni 18, spovedati 18, vernch 31.

Kadar je pa *t* nenaglašen, nadomestuje ga *e* in *i*: divize 18, zhlovek 11, 13. Prostemu stsl. *e* odgovarja tudi *e*, samó v nekaterih slučajih se ta *e* nadomeščuje z *ie*, in to kadar je naglašen in zategnen. V tem slučaju se tedaj prosti *e* tako glasi, kakor namestnik naglašene *t*; ali to samó nekolikokrat: nebiefs 11, 38, nebiefse 12, 37, fhieft 118. Naglašen in dolg *o* se je izpremenil v *u*: kratku (neutr.) 3, pomuzhio 7, gospuda 14, modruft 34 i. t. d. Če bi imel *u* v začetku besede stati, pridene se mu *v*, tedaj: vupanje 19, navukam 30, vuzhiti 42. O soglasnikih je samó naslednje omeniti. *G* se pred mehкими samoglasniki *e* in *i* izpreobrazuje v *j* (t. j. $g = j$): drujeh 17, 55, druje 8, 56, drujem 27, drujemu 34, nadlujeh 102; druji 8, 64, druji 8, ushji (= užgi) 35. Ista izpremema se nahaja tudi v kranjskih severozapadnih narečjih, katera mejé na Koroško ali so vsaj blizu meje koroške (cf. Baudouin de C. Otčety komand. min. nar. prosv. II. 87 in Valjavčeva razprava o Predvorskem narečji v progr. Varaždinske gimn. 1858). Glasna skupina *šč* se ne nahaja, nego *š*: bratoufhina 7, kerfhanftva 10 i. t. d. Mimo molitva čitamo mnogokrat modlitva, 26, 31, 35 i. t. d.

Ob oblikoslovji je naslednje opomniti: Loc. sgl. *o*-deb. se skoraj izključno glasi na *-u*: bogu 8, pišmu 9, ferzu 15; in str. sgl. in dat. pl. iste sklanje se končuje že samó na *-am*: krisham 10, ferzam 12, synam 97; jedina izjema je dat. pl. dielem 120, kjer je *e* iz nom. pl. vzet. Nom. pl. *o*-deb. je mesto na *-a*, na *-e*: diele 26, 33, nebiefe 12. Loc. pl. te sklanje in tudi soglas. debel, katera se v nsl. po tej sklanji sklanjajo, je na *-eh* in *-ah*: dieleh 29, nebieffeh 20; petkah 44, zhasah 18. krajah 8. Ali je končnica *-eh* tega sklona nekaj starega in tedaj neposredno odgovarja stsl. *-ělvь*, ali je pa nekaj sekundarnega in po vplivu analogije nastala, dá se samó določiti, če historično zasledujemo razvoj sloven. sklanje od Trubarja do začetka našega stoletja. Nom. sgl. v (*y*)-deb. se glasi na *ou* in *va*: molitva 21, zirkou 9, kletva 120. Končnica gen. in dat. sgl. pronom. in sestavljene sklanje je *-ega*, *-emu*: malega 9, fvetega 9; dobremu 24 i. t. d. Tudi v gen. in dat. pl. je *-eh*, *-em* končnica in ne *-ih*, *-im* in sicer tudi v sestavljeni sklanji, katera gre tedaj v nekaterih sklonih po analogiji pronom., kakor to pazujemo tudi v drugih slov. jezikih: poglavitneh 10, brunneh 12, boshjeh 16, dobreh 26; tvojeh 29 i. t. d. V dat. in loc. sgl. fem. je končnica *-ej*: pravei 12, lubesnivei 21, boshjci 32, svojci 22, tei 17. V nom. pl. neutr. je mesto *a*, *e*: dobre. Tako je tudi v nom. sgl. masc. in neutr. mesto *ta* in *to* (stsl. *tv* in *to*) vedno te 10, 11, 14, 29 i. t. d., ali nom. fem. (stsl. *ta*) je vedno ta. V 3. os. množ. IV.

